

پژوهشی در

جهنم ظلم در نگاه قرآن

با رویکرد فقهی و اخلاقی

صدیقه گیوی

پژوهشی در مفهوم ظلم در نگاه قرآن با رویکرد فقهی و

اخلاقی - صدیقه گیوی - تهران - امید فردا - ۱۳۹۳

شابک : 978-964-8698-87-9

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

ع : ظلم - جنبه های قرآنی - اخلاق اسلامی

رد بندی کتبی : BP ۱۰۴/ظ ۸گ ۹ ۱۳۹۲

رده بندی دیوب : ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی : ۳۲۴۷۵۳۳

انتشارات امید فردا

پژوهشی در مفهوم ظلم در نگاه قرآن با رویکرد فقهی و اخلاقی

صدیقه گیوی

چاپ اول : ۱۳۹۳

شمارگان : ۳۰۰۰ نسخه

قیمت : ۱۴۰۰۰ تومان

نشانی : تهران - میدان انقلاب - ابتدای خ آزادی - ابتدای جمالزاده

جنوبی - کوچه دانشور - پلاک ۲ - واحد ۵

تلفکس : ۶۶۹۱۳۵۶۸ تلفن : ۶۶۹۱۷۴۴۹ - ۶۶۹۴۹۵۷۵

فهرست مطالب

۱۵	پیشگفتار
۱۶	بیان مسئله
۱۷	انگیزه انتخاب موضوع و ضرورت بحث درباره‌ی آن

بخش اول: چیستی ظلم

۲۱	چیستی ظلم
۲۳	رابطه‌ی ظلم و ظلومت
۲۵	تعریف ظالم
۲۶	عدل
۳۰	تعریف حق
۳۱	علت و انگیزه‌ی ظلم
۳۱	منزه بودن خدا از ظلم

بخش دوم: انواع ظلم

۴۱	ظلم به خدا (رعایت نکردن حق الله)
----	----------------------------------

- ۴۱ عبادت
- ۴۲ حقیقت عبادت
- ۴۳ شکرگزاری
- ۴۴ ایمان خالص
- ۴۶ ایمان و انفاق دو سرمایه بزرگ نجات و خوشبختی
- ۴۸ ۱- ظلم در عقیده
- ۴۸ نف: کفر
- ۴۹ اتسام کفر:
- ۴۹ ۱- کفر به معنای انکار
- ۵۰ ۲- کفران و ناسپاسی نعمت
- ۵۰ ۱- ترک امر خدا
- ۵۱ ب: شرک
- ۵۳ بزرگی گناه شرک
- ۵۶ اثرات شرک در وجود انسان
- ۶۴ کافر و مشرک از نگاه فقها
- ۶۷ ۲- ظلم در عمل
- ۶۷ ظلم در گفتار و دروغ بستن به خدا و تکیه بر یکتا الهی
- ۷۰ ظلم در رفتار و ارتکاب فواحش
- ۷۲ نتیجه بحث
- ۷۵ ظلم به مردم (رعایت نکردن حق الناس)
- ۷۶ ۱- حق والدین
- ۷۶ احسان به والدین
- ۷۸ تواضع و خاکساری در مقابل والدین

۸۰	دقت فوق العاده در احترام به پدر و مادر
۸۲	نفقه والدین از نظر فقهی
۸۲	نکته‌ها
۸۲	احترام پدر و مادر در منطق اسلام
۸۷	حق همسر
۸۷	حسن معاشرت با زنان
۹۰	بریه
۹۲	کتاب زنان مطلقه
۹۳	قیمت مهر
۹۶	حق فرزندان
۹۷	حفظ جان فرزندان
۹۹	تغذیه کودکان (رضاعت شیشه‌خوارگی)
۱۰۱	نتیجه بحث
۱۰۲	حق اقرباء یتیمان، مساکین و من سبیل
۱۰۳	قاعده فقهی نفقه
۱۰۸	گفتاری پیرامون عمل و عکس العمل
۱۱۱	حق عموم مردم
۱۱۲	عدالت ورزی در گفتار با مردم
۱۱۴	عدالت ورزی در رفتار با مردم
۱۱۰	نمونه‌هایی از روابط اجتماعی ظالمانه
۱۱۰	اول: کم فروشی
۱۲۴	دوم: فخر فروشی
۱۳۱	سوم: تمسخر و عیب‌جویی
۱۳۶	چهارم: سؤ ظن، تجسس و غیبت

۱۳۸	حکم فقهی غیبت
۱۳۹	نتیجه بحث
۱۴۰	ظلم به انسانهای ضعیف
۱۴۱	ظلم به انسان های بزرگوار
۱۴۱	ظلم به انسان هایی که یآوری جز خداوند ندارند
۱۴۳	ظلم به خود (رعایت نکردن حق النفس)
۱۴۳	حق انسان بر خود
۱۴۶	واعظ به نفس
۱۴۶	ترک احکامات
۱۴۹	ارتکاب معاصات اصلی و تعدی از حدود خداوند
۱۵۴	بخشیده شدن بگناهان استغفار
۱۵۶	نتیجه بحث

بخش سوم : مسئولیت انسان در مقابل ظلم

۱۵۹	مسئولیت انسان در مقابل ظلم
۱۶۱	شناخت ویژگی های حاکمان ظالم
۱۶۱	عملکرد بدون رشد و عقلانیت
۱۶۲	خطا کاری
۱۶۲	سرکشی و طغیانگری
۱۶۵	گمراهی و گمراهگری
۱۶۷	ایجاد تفرقه در میان قوم خویش
۱۶۸	استحکام سلطنت

۱۶۹ ادعای ربوبیت

۱۷۰ ادعای الوهیت

۱۷۳ پرهیز از کمک به ظالمان

۱۷۳ ۱- همراهی و همنشینی نکردن با ظالمان

۱۷۵ ۲- تکیه نکردن بر ظالمان

۱۷۶ ۳- عدم تکیه بر رکن به ظالمان

۱۷۷ ۴- آری کردن ظالمان

۱۸۳ ظلم ناپذیری

۱۸۳ تظلم

۱۸۵ دادخواهی و یاری طلبان

۱۸۷ انتقام گرفتن از ظالمان

۱۸۹ هجرت

۱۹۱ مبارزه با ظالمان

۱۹۱ دعوت به حق با گفتگوی منطقی و نرم

۱۹۳ جهاد

۱۹۵ احکام فقهی مستفاد از بحث

۱۹۷ یاری کردن مظلوم

۱۹۷ دفاع و یاری خداوند از مظلوم

۱۹۹ ترس از دعای مظلوم

۲۰۳ جبران ظلم (ردّ مظالم)

۲۰۷ نتیجه بحث

بخش چهارم : آثار ظلم

۲۱۱	آثار دنیوی ظلم
۲۱۱	محرومیت ظالمان از مقام امامت
۲۱۲	محرومیت ظالمان از هدایت
۲۱۴	گمراهی ظالمان
۲۱۶	انکساری ظالمان
۲۱۸	امور استدرج ظالمان
۲۲۱	تخویر خوری ظالمان
۲۲۱	ولایت ظالمان یکدیگر
۲۲۳	وعددهای فرغ ظالمان به یکدیگر
۲۲۴	اقرار ظالمان به ظلم
۲۲۶	هلاکت دسته جمعی ظالمان
۲۳۰	نتیجه بحث
۲۳۳	آثار اخروی ظلم
۲۳۵	الف: آثار جسمی
۲۳۵	۱- سیلی خوردن ظالمان
۲۳۶	۲- ظالمان در آتش
۲۴۳	ظالمان در دوزخ
۲۴۹	نوشیدنی ظالمان
۲۵۴	غذای ظالمان
۲۵۹	لباس ظالمان
۲۶۰	غل و زنجیر و ماده چسبنده و بدبو و قابل اشتعال

لباس‌های بریده شده از آتش	۲۶۴
چهره و صورت ظالمان	۲۶۶
- روسیاهی	۲۶۶
- صورتهای غبار آلوده و دود گرفته	۲۷۰
- پیری زودرس	۲۷۲
- چشم‌های از حرکت باز ایستاده	۲۷۳
ب- نیرنگ	۲۷۷
۱- شایسته‌ای علیه ظالمان	۲۷۷
نکته‌ها	۲۸۵
حسن ظن و سوءظن خدا	۲۸۵
گواهان در دادگاه قیامت	۲۸۶
الف- ذات پاک خدا	۲۸۸
ب- پیامبران و اوصیاء	۲۸۸
ج- زبان و دست و چشم و گوش	۲۸۸
د- پوستهای تن	۲۸۹
ه- فرشتگان	۲۸۹
و- زمین	۲۸۹
ز- زمان	۲۹۰
۲- مطرودیت ظالمان نزد خداوند	۲۹۰
۳- سخن نگفتن خداوند با ظالمان	۲۹۳
۴- حبیط اعمال ظالمان	۲۹۸
حبیط و احباط و تکفیر	۲۹۹
۵- بی‌ارزشی ظالمان در قیامت	۳۰۴

۳۰۶	۶- ابراز پشیمانی ظالمان
۳۰۹	۷- فرصت نیافتن ظالمان جهت عذرخواهی
۳۱۱	۸- ملامت و سرزنش شدن ظالمان در قیامت
۳۱۳	۹- تنهایی ظالمان
۳۱۵	۱۰- ملعون بودن ظالمان
۳۱۶	۱۱- فراموش شدن ظالمان در قیامت
۳۱۷	۱۲- مقام گرفتن از ظالمان
۳۱۹	۱۳- درناکی و شدت عذاب ظالمان
۳۲۲	۱۴- رنج و کسوف زیانکاری ظالمان
۳۲۳	نتیجه بحث
۳۲۷	ظلم در نگاه قرآن و راه‌های دور کردن آن
۳۲۸	مسائل اقتصادی
۳۳۰	نتیجه بحث
۳۳۰	مسائل بهداشتی
۳۳۲	حضور قلب
۳۳۲	ظلم در وصیت
۳۳۴	غصب
۳۳۶	حرمت غصب از نگاه فقه
۳۳۸	پایمال کردن حقوق نیروها
۳۳۹	ربا
۳۴۰	آثار فردی و اجتماعی ربا
۳۴۲	معاشرت و مراوده‌ی علمای اعلام با سلاطین جور
۳۴۳	بغی

۳۴۳	تعریف «بغاة» در فقه شیعه
۳۴۴	حکم فقهی بغی و تجاوز
۳۴۵	یک نکته مهم
۳۴۶	نتیجه بحث
۳۴۹	بسم در نگاه قرآن با رویکرد اخلاقی
۳۵۰	بسم معنی بغی از نگاه اخلاق
۳۵۰	ظلم با بسمی از این اخص
۳۶۰	نتیجه بحث
۳۶۱	تأثیر متقابل قفسر اخلاقی در موضوع ظلم
۳۶۲	عقوبت
۳۶۴	قصاص
۳۶۷	نتیجه بحث

بخش پنجم: خاتمه و نتیجه گیری

۳۷۱	نتیجه بحث
۳۷۱	چکیده کتاب
۳۷۱	چکیده کتاب به عربی
۳۸۱	چکیده کتاب به انگلیسی
۳۸۳	فهرست منابع

پیشگفتار

با توجه به قبح ذاتی و آثار مخرب فردی و اجتماعی آن و عذاب و عقابی که قرآن کریم برای ظالمان پیش بینی کرده است، موضوع پرهیز از ظلم و پاداشی که برای ستمگران از ارتکاب آن اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. پدید می‌شود که همه‌ی پیامبران و مصلحان با آن به مبارزه برخاسته‌اند به ویژه که الهی، هدی علیه السلام در قالب احادیث فراوانی عواقب و خیم آن را گوشزد کرده و پیروان خود را در مبارزه با آن به گونه‌ی مؤکد تشجیع و تحریض کرده‌اند. چنان‌که امیر مؤمنان علی علیه السلام در وصیت‌نامه‌ی ماندگار خویش به فرزندان و دلدارانش امام حسن و امام حسین علیهم السلام می‌فرماید: «کُونَا لِلظَّالِمِ خَصْماً وَلِلْمُظْلَمِ عَوْناً»؛ «همیشه دشمن ستمگر و یاور ستم‌دیده باشید».

نوشتار حاضر در پنج بخش تدوین و انجام یافته است. ۱- بخش

اول کلیات. ۲- بخش دوم انواع ظلم‌ها و بیان حقوق مختلف انسان در مقابل خود، خدا و مردم و بیان این مطلب که باکم‌ترین کوتاهی در مقابل این حقوق، ظلم و ستم محقق خواهد شد. ۳- بخش سوم مسئولیت انسان در مقابل ظلم. ۴- بخش چهارم آثار ظلم در زندگی دنیوی و اخروی یا رویکرد فقهی و اخلاقی. ۵- بخش پنجم نتیجه‌گیری.

بیان مسئله

خداوند به بیان برپاس عدل بنا نموده و انسان را به عنوان خلیفه در زمین قرار داده و بر سر دادن نبیاء و کتب آسمانی انسان را به وظایفش آگاهی داده تا به هر تیری از آن‌ها ضمن انجام وظیفه به مقام قرب حضرت حق نائل شود. اقتضای عدل الهی این است که هرگونه انحراف از صراط مستقیم ظلم محسوب شده و مورد مذمت واقع گردد. در قرآن کریم پدیده ظلم را به خوبی بیان شده است: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ»^۱ و خداوند را از هرگونه ظلم عاری و منزّه دانسته است: «أَنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ بَظْلًا لِلْعَبِيدِ»^۲ و بدترین ظلم بر ناسی انسان را شرک به خدای متعال دانسته که به هیچ نحوی قابل بخشش نیست: «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ»^۳ از طرفی شرک ریشه‌ی بسیاری از

۱. ابراهیم / ۳۴.

۲. حج / ۱۰.

۳. نساء / ۴۸.

تبهکاری‌ها، انحطاطات، مفسد اخلاقی، اجتماعی، خانوادگی و در نهایت عامل سقوط از انسانیت معرفی شده است: «عَلَيْهِمْ رِجْزاً مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ»^۱ اهل دوزخ کسانی هستند که از صراط مستقیم منحرف شدند و انواع مختلف ظلم را مرتکب گردیدند، که در سیم‌بندی قرآن، می‌تواند به سه صورت ظلم اعتقادی، اخلاقی و عدلی تقسیم‌بندی شود. این نوشتار بیان دیدگاه قرآن در هر سه زمینه‌ی مذکور را می‌کند.

انگیزه انتخاب موضوع و ضرورت بحث درباره‌ی آن

ظلم‌شناسی در ابعاد مختلف و نیز شناخت عدالت در تمامی ابعاد، ضروری است، چرا که شناخت عدالت و برطرف کردن آنها، راه را برای سعادت و تکامل باز می‌کند و روح را برای تخلیه از رذائل و دریافت فضائل به ویژه تحقق عدالت، هم‌سازد، و به همین جهت حرکت بر صراط مستقیم و جاده‌ی عدالت، تأکید قرآن است. و فراگیر نمودن این آگاهی‌ها می‌تواند زمینه‌ساز عدالت محوری شود و عمل همه جانبه و آگاهانه به دستورات حقوقی اسلام می‌تواند انسان را از ظلم دور نموده و به اجرای عدالت نزدیک می‌سازد.

